

Biznes
i zarządzanie

www.biznesiarzadzanie.pl

SCENARIUSZ LEKCJI

Oszczędzanie i inwestowanie

Materiał jest częścią projektu Bankowcy dla Edukacji Finansowej Dzieci

i Młodzieży BAKCYL oraz projektu EduAkcja

www.bakcyl.wib.org.pl

<https://bakcyl.wib.org.pl/projekty-partnerskie/eduakcja/>

Materiał przygotowany przez Fundację Warszawski Instytut Bankowości w ramach projektu wspierającego wdrażanie przedmiotu biznes i zarządzanie z wykorzystaniem materiałów projektu Porwani przez Ekonomię

www.PorwaniPrzezEkonomie.pl

Główne przesłanie lekcji:

- Inwestuj świadomie, poznaj rynek, uwzględniaj ryzyko.
- Podziel inwestycje na kilka części/instrumentów (dywersyfikacja) - to podstawowa zasada inwestowania.
- Zrozum, że oszczędzanie i inwestowanie są ważne. Cele operacyjne lekcji.

Po przebytej lekcji uczeń:

- definiuje pojęcia i określa zależność pomiędzy ryzykiem i zyskiem,
- identyfikuje dywersyfikację jako podstawowe zasady mądrego inwestowania,
- stosuje w praktyce dywersyfikację,
- potrafi określić cele inwestycji oraz ustalić plan inwestycji.

W niniejszym scenariuszu wprowadzono wyszczególnienia redakcyjne, pozwalające lepiej zrozumieć podział konspektu na:

- definicje, które należy wprowadzić, są podkreślone,
- informacje dla nauczyciela są pisane zwykłą czcionką, bez podkreśleń i zastosowania kursywy,

Slajd 1. Bankowcy dla Edukacji Finansowej Dzieci i Młodzieży BAKCYL

INFORMACJA DLA NAUCZYCIELA: Celem projektu edukacyjnego Bankowcy dla Edukacji Finansowej Dzieci i Młodzieży BAKCYL jest podnoszenie poziomu wiedzy z zakresu ekonomii, cyberbezpieczeństwa oraz inspirowanie świadomych działań i budowanie właściwych postaw w zakresie przedsiębiorczości. Projekt jest częścią jednego z największych programów pozaformalnej edukacji finansowej w Europie – „[Bankowcy dla Edukacji \(wib.org.pl\)](http://Bankowcy dla Edukacji (wib.org.pl))”

Slajd 2. O czym będziemy mówić?

Strukturyzacja materiału dydaktycznego jest niezwykle ważna z punktu widzenia odbiorcy, który nie zna jeszcze prezentowanego zagadnienia bądź ma o nim znikomą wiedzę. Dlatego slajd 2. w prosty i przejrzysty sposób przedstawia obszary, których będzie – krok po kroku – dotyczyć lekcja.

✓ Oszczędzanie

✓ Inwestowanie

✓ Rynek finansowy

✓ Rynek kapitałowy

✓ Giełda

Przedstaw główne zagadnienia lekcji. Kieruj się poniższym skryptyem wypowiedzi.

Na dzisiejszym spotkaniu porozmawiamy o:

- oszczędzaniu – na czym polega oraz dlaczego jest ważne,
- inwestowaniu – w co możemy inwestować, jakimi zasadami się kierować,
- rynku finansowym i kapitałowym – czym są, jakie są instrumenty rynku kapitałowego i jego uczestnicy,
- giełdzie – kiedy powstała, w jaki sposób funkcjonuje.

Slajdy 3.–10. Oszczędzanie i inwestowanie

Kolejne slajdy, które zaprezentowane są poniżej, pozwalają nauczycielowi na przedstawienie w sposób wizualny i jednocześnie przejrzysty pod kątem definicyjnym idei oszczędzania oraz inwestowania w oparciu o codzienne przykłady, z którymi styka się uczeń.

Slajd 3. Idea długoterminowego oszczędzania i inwestowania

Poniższy slajd przedstawia jaką rolę oraz funkcję pełni lub może pełnić w codziennym życiu pieniądz. Celem tego slajdu jest pokazanie uczniom, iż pieniądze, którymi dysponujemy, mogą zostać wykorzystane w inny sposób niż tylko konsumpcja. **Po zapoznaniu się ze slajdem krok po kroku zdefiniuj ikony i podaj przykłady z życia codziennego.**

1. **Wyjaśnij, w jaki sposób w trakcie życia zarabiamy pieniądze.** Podaj poniższe przykłady będące źródłem pozyskiwania pieniądza.

Np. prowadzimy działalność gospodarczą, pracujemy np. umowa o pracę, zlecenie, na jesień życia otrzymujemy emeryturę. Podkreśl, że również uczniowie mogą „zarabiać”. **Podaj poniższe przykłady:** Praca dorywcza, stypendia, przedsiębiorcze pomysły.

2. **Wprowadź pierwsze pojęcie ze slajdu, czyli konsumpcję.** Nie przedstawiaj suchej definicji. Sięgnij po poniższy przykład.
Pieniądze, które zarabiamy, w pierwszej kolejności przeznaczamy na konsumpcję – np. żywność, ubrania, czynsz, opłaty za media, ratę kredytu, edukację. Są to tzw. wydatki konieczne (możemy je jeszcze podzielić na wydatki konieczne stałe – np. czynsz, abonamenty; ich wysokość jest w miarę stała i wiemy, ile wynoszą w każdym miesiącu; oraz wydatki konieczne zmienne – np. żywność, zdrowie). Możemy wyróżnić jeszcze wydatki opcjonalne (czyli wydatki, które nie są konieczne) – np. wyjście do kina, restauracji, wyjazd na wakacje.
3. **Po zdefiniowaniu wydatków życia codziennego przejdź do idei oszczędzania.** Podkreśl, że:
*Nie powinniśmy wszystkich zarobionych pieniędzy skosztować. Koniecznym elementem comiesięcznego budżetu domowego (**zachęć do jego prowadzenia**) powinny być oszczędności. Powinniśmy odkładać co najmniej 10% swojego dochodu. Jeśli ktoś nie może oszczędzić 10% swojego dochodu – to podkreśl – że co miesiąc trzeba oszczędzać jakąkolwiek kwotę, aby wyrobić w sobie comiesięczny nawyk oszczędzania.*
4. **Od oszczędzania przejdź do idei inwestowania, bazując na pojęciu finansowej poduszki bezpieczeństwa.** Wyjaśnij, kiedy warto od oszczędzania przejść do inwestowania:
Jeśli zgromadzimy odpowiedni poziom oszczędności (tzw. finansowa poduszka bezpieczeństwa, która powinna wynosić od 3- do 6-krotności miesięcznych wydatków koniecznych (stałych i zmiennych) oraz opcjonalnych), to możemy zacząć myśleć o inwestowaniu nadwyżki nad finansową poduszką bezpieczeństwa.
5. **Uprzedź uczniów, że idea inwestowania zawsze łączy się z ryzykiem.** Podkreśl i wytłumacz, że: *inwestowanie w akcje i inne instrumenty o podobnej charakterystyce (np. akcyjne fundusze inwestycyjne, ETF-y) zawsze łączy się z ryzykiem, dlatego nie możesz w ten sposób inwestować wszystkich swoich oszczędności. Dlatego nie inwestuj środków z finansowej poduszki bezpieczeństwa. **Pamiętaj: im wyższy zysk, tym wyższe ryzyko.***

Slajd 4. Oszczędzanie

Po zakończeniu poprzedniego slajdu uczniowie powinni mieć już wyobrażenie o funkcjach, jakie uzyskany przez nich pieniądz (np. z pracy) może pełnić w życiu codziennym. Kolejnym krokiem jest wytłumaczenie, jakie zasady dotyczą oszczędzania oraz jaki dochód gwarantuje oszczędzanie.

eduakcja **Oszczędzanie**

- ✓ Oszczędzanie polega na odkładaniu nadwyżek pieniężnych i przechowywaniu ich w bezpieczny sposób.
- ✓ Celem oszczędzania jest budowa finansowej poduszki bezpieczeństwa.
- ✓ Oszczędzając pieniądze nie godzisz się na ich stratę.
- ✓ Ewentualny dochód z oszczędności jest niewielki i służy ochronie wartości pieniądza.

Projekt edukacyjny o rynku kapitałowym | EduAkcja 4

Wyjaśnij zatem, na czym polega oszczędzanie. Podkreśl, że:

- oszczędności uzyskujemy poprzez niewydawanie wszystkich naszych dochodów,
- oszczędzanie pozwala nam na zbudowanie finansowej poduszki bezpieczeństwa, czyli przygotowujemy się na nieprzewidziane sytuacje (np. choroba, utrata pracy, pandemia, awaria samochodu czy komputera),

- *Oszczędzając nie godzimy się na ryzyko- nadwyżki pieniężne przechowujemy w bezpieczny sposób, a ewentualny zysk z oszczędności jest niewielki i służy ochronie wartości pieniędzy („obrona” oszczędności przed inflacją).*

Warto dodać, że występują pewne czynniki ekonomiczne, które nie chronią naszych oszczędności. Jest to inflacja, czyli wzrost przeciętnego poziomu cen w gospodarce. Inflacja „pożera” nasze oszczędności, dlatego warto pomyśleć o zabezpieczeniu ich poprzez wykorzystanie wysokooprocentowanych lokat bankowych bądź wykorzystaniu instrumentów finansowych niosących niewielkie ryzyko np. obligacje skarbowe.

Slajd 5. Inwestowanie

Niniejszy slajd jest slajdem definicyjnym. Zadaj za jego pomocą pytanie skierowane do uczniów. Jeśli uzyskasz odpowiedź (np. na pośrednictwem czatu) odnieś się do odpowiedzi uczniów. Postaraj się ich pochwalić na aktywność, pomysłowość, a jeśli to możliwe - za dobre odpowiedzi. .

Wyjaśnij uczniom, na czym polega inwestowanie, sięgając po język korzyści w kontekście marzeń lub planów na przyszłość:

- *Inwestowanie to „pomnażanie naszych pieniędzy” kosztem wyrzeczenia się korzyści teraz (konsumpcji), aby osiągnąć konkretny cel w przyszłości, np. wymarzone studia, kupno mieszkania.*

Slajd 6. Przykłady inwestycji

W następnym slajdzie pokażesz uczniom, że inwestowanie nie jest pojęciem abstrakcyjnym i łączy się z zagadnieniami, które z pewnością znają uczniowie. Prezentując poniższy slajd z tabelą, nie zapominaj o prostych przykładach.

Przykłady inwestycji:

Inwestycje rzeczowe 	Inwestycje finansowe
Nieruchomości	Akcje
Towary	Instrumenty dłużne
Dziela sztuki	Tytuły uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych
Środki transportu	Produkty strukturyzowane
Maszyny, urządzenia	Depozyty bankowe

Projekt edukacyjny o rynku kapitałowym | EduAkacja 6

Uwzględniając powyższą tabelę, sięgnij po wytłumaczenie podziału inwestycji w oparciu o przykłady. *Inwestycje możemy podzielić na:*

- inwestycje rzeczowe, czyli nieruchomości, towary (np. złoto), dzieła sztuki itp.
- inwestycje finansowe, czyli akcje, obligacje, jednostki funduszy inwestycyjnych, lokata w banku.

Slajd 7. Czym się różni inwestowanie od oszczędzania?

Uczniowie wiedzą już czym jest oszczędzanie i inwestowanie.

Podsumuj tę część lekcji podkreślając różnice pomiędzy oszczędzaniem i inwestowaniem.

W przypadku **oszczędzania** odkładamy pieniądze w sposób bezpieczny - nie godzimy się na ryzyko.

W przypadku **inwestowania** ponosimy ryzyko w celu osiągnięcia wyższej stopy zwrotu (zysk).

Projekt edukacyjny o rynku kapitałowym | EduAkacja 7

- *Oszczędzając odkładamy pieniądze w sposób bezpieczny – nie godzimy się na ryzyko (np. lokata w banku),-który w pewnym stopniu jest nam w stanie zapewnić bezpieczeństwo odkładanych środków.*
- *Inwestując – licząc na większy zysk, godzimy się na ryzyko utraty kapitału (np. zakup akcji).*

Slajd 8. Procent składany

Za pomocą tego slajdu przedstaw definicję i ideę procentu składanego. Wyjaśnij uczniom, co to jest i jaka jest jego zaleta.

Przykłady inwestycji:

Lata	Wypłacanie zysków			Kapitałowanie zysków		
	Kwota początkowa	%	Kwota odsetek	Kwota początkowa	%	Kwota odsetek
Rok 1	10 000	5%	500	10 000	5%	500
Rok 2	10 000	5%	500	10 500	5%	525
Rok 3	10 000	5%	500	11 025	5%	551
Rok 4	10 000	5%	500	11 576	5%	579
Rok 5	10 000	5%	500	12 155	5%	608
Suma			2500			2763

Skorzystaj w przykładzie na slajdzie, by wytłumaczyć, jak działa procent składany.

Jako inwestor zamierzasz zainwestować 10 000 PLN na 5 lat i w tym celu wybierasz produkt, który osiągnie zysk/stopę zwrotu 5 % rocznie. Gdybyś wypłacał co roku uzyskane odsetki/zysk (po 500 PLN co roku) to na końcu całego okresu zwrot z inwestycji wyniósłby 5 000 PLN. Kiedy jednak kapitalizacja następuje co roku, a Ty nie wycofujesz zysku z puli, wówczas procent składany doprowadza do wzrostu zysku, tj. do kwoty 2763 PLN. Zadziałała tu zasada powiększania kwoty, od której naliczane są odsetki.

Reasumując: procent składany jest elementem długofalowego inwestowania. Jego działanie jest bardzo korzystne dla naszych finansów. Im szybciej zaczniemy, tym większe korzyści osiągniemy. Jeśli za średni okres pracy, czyli czas generowania stałego dochodu, dla człowieka w Polsce przyjmiemy ok. 45 lat (od 20 do 65 roku życia), to przez ten okres „korzystać” z procentu składanego. Jeśli zaczniemy inwestycje jako 30-latkowie, to procent składany będzie pracować dla nas przez 35 lat, jeśli jako 40-latkowie to na inwestowanie zostanie 25 lat, po 50 zostanie nam tylko 15 lat itd.

Slajd 9. Inwestowanie – od czego zacząć?

Ten slajd w sposób techniczny pokazuje, jakie pytania każdy z nas powinien sobie zadać, rozpoczynając swoją podróż w zarządzaniu pieniędzmi. **Slajd składa się z kilku prostych pytań, skłaniających do myślenia.** Pytania dotyczą posiadanych środków finansowych, celu finansowego dotyczącego przyszłości, jak i ryzyka, które należy zaakceptować.

- ✓ Ile wynoszą Twoje miesięczne wydatki?
- ✓ Po co chcesz inwestować pieniądze?
- ✓ Jakie są Twoje cele finansowe?
- ✓ Do kiedy chcesz je osiągnąć?
- ✓ Ile czasu możesz poświęcić na aktywne inwestowanie?
- ✓ **Jakie ryzyko jesteś w stanie zaakceptować?**
- ✓ W co chcesz inwestować oraz czy znasz i rozumiesz instrumenty, w które chciałabyś/chciałbyś inwestować?

Oszczędzanie oraz inwestowanie to racjonalny proces, wymagający od nas szacowania oraz planowania. Udowodnij uczniom, że...

Zanim zaczniesz inwestować, musisz odpowiedzieć sobie na kilka kluczowych pytań:

- *Ile wynoszą Twoje miesięczne wydatki? – jeśli będziesz tego świadomy, będziesz wiedzieć, jaką kwotę możesz przeznaczyć na inwestowanie. Inwestować powinniśmy wtedy, kiedy uda nam się zaoszczędzić kwotę stanowiącą tzw. „poduszkę bezpieczeństwa”, czyli finansowe zabezpieczenie przyszłości (od 3- do 6-krotności naszych miesięcznych wydatków). Nasze oszczędności, które stanowią nadwyżkę nad „poduszką bezpieczeństwa”, mogą być zainwestowane.*
- *Po co chcesz inwestować pieniądze? Odpowiedzi może być kilka, np. po to, żeby pomnożyć swoje środki finansowe (oszczędności); po to, żeby ochronić oszczędności przed inflacją (spadek siły nabywczej pieniądza). Inwestycje mogą stać się naszym dodatkowym źródłem dochodu (np. dywidenda w przypadku inwestowania na giełdzie, czynsz w przypadku inwestowania w mieszkanie na wynajem), dzięki którym możemy realizować nasze cele finansowe (np. większe mieszkanie, dom, nowy samochód) i zabezpieczyć się finansowo na przyszłość (np. dodatkowe środki na emeryturę).*
- *Jakie są Twoje cele finansowe i jak szybko chcesz je osiągnąć?*
- *Zastanów się też, jak duże ryzyko jesteś w stanie zaakceptować?*
- *Czy znasz i rozumiesz instrumenty, w które chcesz inwestować?*

Odpowiedzi na te wszystkie pytania pozwolą Ci wybrać, w co, jak dużą kwotę możesz zainwestować i na jak długo.

Slajd 10. Rynek i instrument finansowy

Dzięki poprzednim slajdom uczniowie powinni odróżniać już oszczędzanie od inwestowania oraz rozumieć, dlaczego zarządzanie pieniędzem w życiu codziennym jest ważne, a dzięki procentowi składanemu pozwala realizować również plany w przyszłości. Bieżący slajd wychodzi poza aspekt naszej codzienności, pokazując uczniom, że **pieniądz potrzebuje przestrzeni wymiany, czyli rynku finansowego**.

RYNEK FINANSOWY

Rynek, na którym przedmiotem obrotu są instrumenty finansowe nazywamy rynkiem finansowym.

INSTRUMENT FINANSOWY

Instrument finansowy to umowa między dwoma stronami określająca wzajemną zależność finansową, w jakiej strony pozostają od chwili jej zawarcia.

Innymi słowy, rynek finansowy jest miejscem, w którym spotykają się ci, którzy w danym momencie mają wolne środki finansowe z tymi, którzy ich potrzebują. Rolą rynku finansowego jest zapewnienie przepływu kapitału między jego posiadaczami a potrzebującymi.

- Wykorzystując informacje na slajdzie wytłumacz czym jest rynek finansowy i instrument finansowy. Zwróć uwagę, że rynek finansowy dzieli się na różne segmenty, takie jak rynek pieniężny, rynek kapitałowy (o którym powiemy za chwilę), rynek walutowy, rynek kredytowy i in.
- Podkreśl, że *rolą rynku finansowego jest zapewnianie przepływu pomiędzy tymi, którzy posiadają kapitał i chcą go zainwestować, a tymi, którzy potrzebują tego kapitału (np. Ty posiadasz środki finansowe, które chcesz zainwestować (nadwyżka na finansową poduszką bezpieczeństwa), a firma chcąc wybudować kolejną fabrykę, emituje akcje, aby pozyskać kapitał na jej budowę.*
- Zaznacz, że: *na tej lekcji będziemy mówić o szczególnym przypadku instrumentu finansowego, którym jest papier wartościowy, a przykładami akcje i obligacje.*

Slajdy 11.–15. Rynek kapitałowy

Kolejne slajdy, które zaprezentowane są poniżej, pozwalają nauczycielowi na przedstawienie w sposób wizualny i jednocześnie przejrzysty pod kątem definicyjnym rynku kapitałowego, jego uczestników oraz podstawowych pojęć z nim związanych.

Slajd 11. Rynek kapitałowy i jego uczestnicy

Po wytłumaczeniu czym jest rynek finansowy i jaka jest jego rola, warto przybliżyć studentom ideę rynku kapitałowego, którego funkcjonowanie społeczeństwu wydaje się dość enigmatyczne. Zdefiniuj przystępnie ten obszar oraz przekaż w obrazowy sposób, kim są uczestnicy rynku finansowego.

Ustalmy zatem, czym jest rynek kapitałowy!

Inwestorzy
reprezentują podaż kapitału, ucząc go liczą na premię.

Użytkownicy kapitału/Emitenci
reprezentują popyt na kapitał, w celu wykorzystania go w różnych przedsięwzięciach.

Pośrednicy finansowi
firmy świadczące usługi związane z utrzymywaniem instrumentów finansowych i pośrednicząc w obrocie nimi.

Wiemy, czym jest rynek finansowy, więc należy zastanowić się również, **czym jest rynek kapitałowy i kim są jego uczestnicy**. Zdefiniuj zatem:

- *Rynek kapitałowy jest częścią rynku finansowego, obejmuje transakcje instrumentami finansowymi, które emitowane są na okres przynajmniej roku. Najbardziej znanymi instrumentami rynku kapitałowego są **akcje** (zagraniczne firmy, które oferują akcje to np. Facebook, Apple).*
- *Uczestników rynku kapitałowego można podzielić na trzy grupy:*
 - a. *Pierwsi to **inwestorzy**, którzy reprezentują podaż kapitału, a użyczając go, liczą na stosowną premię. Każda dorosła osoba może stać się inwestorem. Ale nie tylko odpowiedni wiek jest potrzebny, bardzo przydatna jest także wiedza na temat rynku i instrumentów finansowych.*
 - b. *Druga grupa to **użytkownicy kapitału (emitenci)**, a inaczej mówiąc **przedsiębiorstwa**, które prezentują popyt na kapitał. Kapitał pozyskują w drodze emisji akcji i obligacji.*
 - c. *Trzecia grupa to **pośrednicy finansowi**, czyli firmy świadczące usługi związane z utrzymywaniem instrumentów finansowych, zarządzaniem pieniędzmi inwestorów i pośredniczące w obrocie nimi, takie jak np. biura maklerskie czy fundusze inwestycyjne.*

Slajd 12. Giełda wczoraj i dziś

Informacje ujęte na poprzednim slajdzie warto przedstawić historycznie, by pokazać, że rynek kapitałowy nie jest tylko pojęciem abstrakcyjnym. To przestrzeń angażująca przez stulecia instytucje, które wyspecjalizowały się w zarządzaniu i obiegu pieniądza.

eduakcja

Giełda Papierów Wartościowych - Wczoraj i Dziś

Giełdę można określić jako regularne, odbywające się w określonym czasie i miejscu podporządkowane określonym normom i zasadom spotkanie osób zawierających transakcje kupna oraz sprzedaży.

Własny gmach giełdy przy ul. Królewskiej, zburzony w czasie II Wojny Światowej

Aktualna siedziba GPW przy Książęcej 4 w Warszawie

12.05.1817 – uruchomienie pierwszej giełdy na ziemiach polskich (obróć towarami i walutami).
16.04.1991 – pierwsza sesja giełdowa po transformacji ustrojowej.

Projekt edukacyjny o rynku kapitałowym | EduAkcja | 12

Przedstaw uczniom w kilku słowach, czym jest giełda i jak się rozwijała, **biorąc za przykład warszawską GWP**:

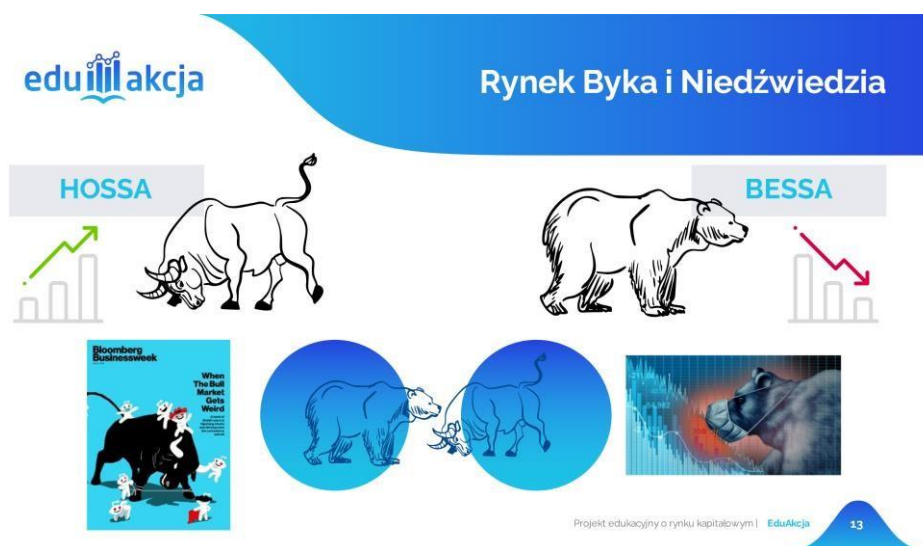
- *Pierwsza giełda na ziemiach polskich powstała 12 maja 1817 r., początkowo jako giełda towarowopieniężna.*
- *Pierwotnie na giełdzie handlowano jedynie weksłami i walutami. Pierwszymi akcjami wprowadzonymi do notowań były akcje wiedeńskiej kolei żelaznej. Choć w tamtym czasie zdecydowanie dominowała giełda warszawska (odbywało się na niej ok. 80% obrotu), to warto jednak wspomnieć o funkcjonujących w okresie międzywojennym na ziemiach polskich innych giełdach pieniężnych – w Krakowie, Łodzi, Lwowie, Poznaniu, Wilnie i Katowicach. Giełdy te obsługiwały około 20% obrotów.*

Skomentuj również zdjęcia znajdujące się na slajdzie:

- Na zdjęciu po lewej widać budynek giełdy przy ul. Królewskiej w Warszawie. To ostatnia, własna siedziba giełdy w Warszawie. Z chwilą wybuchu II wojny światowej giełda w Warszawie, podobnie jak pozostałe polskie giełdy, została zamknięta, a sam budynek niestety został zburzony.
- Na zdjęciu po prawej aktualna siedziba GPW – Centrum Giełdowe.
- Giełda wznowiła swoją działalność, po okresie przemian gospodarczych, **w dniu 16 kwietnia 1991 r.** Najbardziej charakterystycznym miejscem siedziby giełdy jest **Sala Notowań**, gdzie odbywają się m.in. debiuty spółek giełdowych, a sesja giełdowa rozpoczyna się i kończy od uderzenia w dzwon giełdowy.

Slajd 13. Rynek byka i niedźwiedzia

Jak każda przestrzeń aktywności ludzkiej, również rynek kapitałowy posiada ważne dla jego zrozumienia pojęcia oraz metafory. Dzięki temu slajdowi sięgniesz po te powszechnie znane, jak byk bądź niedźwiedź, za którymi kryje się koniunkturalność rynku.

Być może pojęcie hossy bądź bessy jest już uczniom znana. Przypomnij im jednakże te pojęcia i nawiąż to symboli zwierząt na stałe wpisanych w funkcjonowanie rynków kapitałowych.

Zapewne spotkaliście się już z terminami hossy i bessy. Początkujący inwestorzy powinni znać język, jakim posługują się inni uczestnicy rynku, ponieważ jego znajomość ułatwia kupowanie i sprzedawanie akcji w najbardziej odpowiednim momencie. Popularne zwroty to **hossa i bessy**.

Wyjaśnij pojęcia **bessy i hossy**:

- **Bessa** oznacza, że w tym okresie na giełdzie akcje tracą na wartości- ich ceny spadają. Symbolem bessy jest niedźwiedź.
- **Hossa** jest natomiast przeciwieństwem bessy. To długotrwale utrzymujący się wzrost wartości akcji na giełdzie. Symbolem hossy jest byk.

Dlaczego byk jest symbolem hossy? To nawiązanie do sposobu jaki byk atakuje swoją ofiarę – próbuje nadziać ją na rogi i podrzucić do GORY. Z kolei niedźwiedź (symbol bessy) atakując swoją ofiarę stara się ją docisnąć swoim ciężarem do podłoża.

Slajd 14. Akcje

Omów z uczniami najpopularniejszy instrument finansowy, którym jest akcja. Ten slajd ma pokazać złożoność rynku kapitałowego, uwzględniając obieg przykładowego instrumentu finansowego oraz prawa z nim związanych dla jego właścicieli.

Zdefiniuj, czym są akcje i dlaczego warto je posiadać:

- **Akcje** to podstawowe instrumenty finansowe, którymi możemy handlować na giełdzie. Dawniej akcje miały formę papierowych dokumentów, stąd do dziś znana jest nazwa „papiery wartościowe”. **Akcje dają nam udziały w danej firmie i stajemy się wtedy jej współwłaścicielami. Zarabiamy wtedy, gdy firma przynosi zyski, rozwija się – w efekcie drożeją jej akcje.** Jeżeli ktoś posiada 10 akcji spółki, która wyemitowała 100 akcji, to jest właścicielem jednej dziesiątej części przedsiębiorstwa. Jeśli wypłaca zysk w formie dywidendy, to my również jesteśmy upoważnieni do jej otrzymania.
- **Akcjonariusz** jest **współwłaścicielem spółki**, nawet jeśli kupił tylko jedną sztukę akcji. Z tego tytułu przysługuje mu szereg praw, które można podzielić na prawa majątkowe i korporacyjne.
- **Prawa akcjonariusza można podzielić na majątkowe i korporacyjne.**

Akcje – najpopularniejszy instrument finansowy

Akcja – papier wartościowy będący jednostką własności przedsiębiorstwa

Prawa majątkowe:

- ✓ prawo do udziału w zyskach spółki, tzw. prawo do dywidendy,
- ✓ prawo do zakupu akcji nowej emisji, tzw. prawo poboru,
- ✓ prawo udziału w podziale majątku likwidowanej spółki.

Prawa korporacyjne:

- ✓ prawo do uczestnictwa i głosowania na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy,
- ✓ prawo do kontroli zarządzania spółką,
- ✓ prawo do zgłaszania projektów uchwał.

Projekt edukacyjny o rynku kapitałowym | EduAkcja 14

W zależności od czasu jaki pozostał Ci do zakończenia lekcji, możesz opisać po 1-2 prawach każdego rodzaju.

- **Prawa majątkowe:**
 - **Prawo do udziału w zyskach spółki (tzw. prawo do dywidendy)** – zazwyczaj zysk rozdziela się w stosunku do liczby akcji.
 - **Prawo poboru** - polega na pierwszeństwie objęcia nowych akcji w stosunku do liczby posiadanych akcji. Wykonując to prawo, akcjonariusz może w ten sposób przeciwdziałać zmniejszeniu wartości swojego udziału w kapitale zakładowym.
 - **Prawo do udziału w podziale majątku likwidowanej spółki** - Akcjonariusz po przeprowadzeniu postępowania likwidacyjnego ma prawo do majątku spółki, a dokładniej do kwoty likwidacyjnej, czyli tej części majątku spółki, która zostanie po uregulowaniu wszystkich zobowiązań.
- **Prawa korporacyjne:**
 - **Prawo uczestnictwa i głosowania w walnych zgromadzeniach akcjonariuszy** - współdecydowanie o kierunku rozwoju spółki,

- Prawo do kontroli zarządzania spółką – np. Podczas obrad walnego zgromadzenia zarząd na żądanie akcjonariusza ma obowiązek udzielić mu informacji dotyczących spółki.
- Prawo do zgłaszania projektów uchwał – akcjonariusze posiadający określoną część kapitału akcyjnego mogą w odpowiednim terminie zgłaszać projekty uchwał na Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy.

Slajd 15. Co jeszcze oferuje rynek kapitałowy?

Na poprzednim slajdzie uczniowie powinni zrozumieć, że z posiadaniem instrumentu finansowego wiążą się określone prawa i obowiązki. **Rynek kapitałowy cechuje jednakże różnorodność pod kątem produktów i oczekiwań uczestników rynku.** Bieżący slajd wprowadza w skróconej wersji przegląd oferty, jaką posiada rynek kapitałowy.

Slajd 15. Co jeszcze oferuje polski rynek kapitałowy? Edukacja

OBLIGACJE
Jeśli chcesz pożyczyć swoje pieniądze na określony czas, a w zamian otrzymać premię i zwrot kapitału.

FUNDUSZE INWESTYCYJNE
Jeśli nie wiesz w co chcesz zainwestować, możesz wybrać zbiorowy sposób inwestowania realizowany w profesjonalny sposób.

ETF-y
Jeśli chcesz zainwestować w konkretny indeks giełdowy (WIG20, DAX, SP500) i podążać za zmianami, które on niesie.

CERTYFIKAT TRACKER
Jeśli chcesz zainwestować w surowce takie jak ropa naftowa, miedź, złoto itp. a także wykorzystywać spadki ich cen do zarabiania.

Projekt edukacyjny o rynku kapitałowym | Edukacja | 15

Wyjaśnij na czym polegają wymienione instrumenty finansowe:

Oferta instrumentów finansowych dostępnych na polskim rynku kapitałowym jest bardzo obszerna. Na bieżącym slajdzie znajdziecie jedynie niewielką jej część.

- **Obligacja** jest instrumentem dłużnym, kupujemy ją, jeśli chcemy pożyczyć nasze pieniądze przykładowo firmom, gminom lub Skarbowi Państwa na określony czas, a w zamian otrzymać premię (oprocentowanie) i zwrot kapitału. Pamiętaj o tym, że istnieją różne rodzaje obligacji (Skarbu Państwa, korporacyjne – inaczej firmowe, i komunalne). Najbezpieczniejsze są Obligacje Skarbowe. Z kolei obligacje korporacyjne dają szansę na większy zysk, ale są obarczone ryzykiem utraty części, a nawet całości kapitału.
- **Certyfikaty inwestycyjne (jednostki funduszy inwestycyjnych)** – Jeśli nie wiesz w co chcesz zainwestować, nie masz czasu i umiejętności aby np. analizować kondycję spółek, sytuację gospodarczą, to możesz wybrać ten sposób inwestowania, który jest zarządzany przez profesjonalistów. Istnieją fundusze bardziej ryzykowne (np. małych spółek, spółek technologicznych) i mniej ryzykowne (np. obligacji skarbowych czy rynku pieniężnego), ale też mieszane – inwestujące część aktywów w akcje i część w obligacje. **Warto sprawdzić wysokość opłat za zarządzanie.**
- **ETF-y** nabywamy, jeśli chcielibyśmy zainwestować w konkretny indeks giełdowy (WIG20 – indeks największych polskich spółek notowanych na GPW, DAX - indeks giełdy niemieckiej, SP500 – indeks największych pięciuset amerykańskich przedsiębiorstw) i podążać za zmianami, które on niesie. Charakteryzują się bardzo niskimi (dużo niższymi niż fundusze inwestycyjne) kosztami zarządzania (roczną opłatą). **Jest to tak zwany fundusz inwestujący pasywnie – naśladowujący dokładnie zmiany cen indeksów.**

- **Certyfikaty TRACKER** kupujemy, jeśli chcielibyśmy zainwestować w surowce, takie jak: ropa naftowa, miedź, złoto (ale także akcje znanych światowych spółek, takich jak Apple, Amazon czy Netflix, indeksy giełdowe – np. NIKKEI czy Nasdaq). W tym przypadku możliwe jest osiągnięcie zysków nie tylko ze wzrostów (certyfikaty LONG) cen np. surowców, ale także ze spadków (certyfikaty SHORT – dające zyski przy spadku cen np. złota czy ropy naftowej).

Slajdy 16.–18. Ryzyko

Kolejne slajdy, które zaprezentowane są poniżej, pozwalają nauczycielowi na przedstawienie w sposób wizualny i jednocześnie przejrzysty pod kątem definicyjnym ryzyk, błędów oraz sposobów pozwalających te ryzyka ograniczyć.

Slajd 16. Jak ograniczyć ryzyko związane z inwestowaniem?

Ryzyko to nieodłączny aspekt związany z pieniądzem, a w szczególności z rynkiem kapitałowym. Pokaż uczniom, jakie są sposoby jego ograniczania i czym jest popularne pojęcie, jakim jest **dywersyfikacja**, co w bardziej obrazowy sposób zostanie przedstawione na kolejnym slajdzie.

The slide features the 'eduAkacja' logo on the left. The main title is 'Jak ograniczyć ryzyko związane z inwestowaniem?'. Below the title is a list of nine points, each preceded by a red checkmark. At the bottom right, there is a small blue graphic of a bell curve with the number '16' inside it, and the text 'Projekt edukacyjny o rynku kapitałowym | EduAkacja'.

- ✓ Dywersyfikacja portfela inwestycyjnego (różne instrumenty, różne branże)
- ✓ Perspektywa długoterminowa
- ✓ Znajomość branży
- ✓ Systematyczność
- ✓ Konsekwentne realizowanie planu
- ✓ Inwestowanie nadwyżek
- ✓ Ustalenie akceptowalnych punktów krytycznych
- ✓ Monitorowanie i korygowanie portfela inwestycyjnego
- ✓ Znajomość psychologicznych pułapek inwestowania

Wyjaśnij wstępnie, czym jest dywersyfikacja:

□ Najważniejszym sposobem na **ograniczenie ryzyka** jest **dywersyfikacja**. Podział kapitału na kilka różnych inwestycji (np. różne fundusze, akcje różnych spółek). Jest to podstawowa zasada inwestorów. Jeśli masz czas, to możesz wymienić kilka dodatkowych elementów wymienionych na slajdzie.

Slajd 17. Dywersyfikacja

Ten slajd rozwija wcześniejszą myśl, pokazując najważniejszą z zasad w inwestowaniu. Pokaż uczniom, jak można skonstruować przykładowy portfel inwestycyjny.

Nie trzymaj wszystkich jajek w jednym koszyku!

$$X\% + y\% + z\% + w\% + h\% = 100\%$$

Projekt edukacyjny o rynku kapitałowym | EduAkacja

17

Wyjaśnij, na czym polega **dywersyfikacja** w inwestowaniu.

• **Dywersyfikacja** to najważniejsza z zasad w inwestowaniu, pozwalająca ograniczyć ryzyko. Polega ona na inwestowaniu w różne produkty, najlepiej takie, których zyskowność zależy od różnych czynników (np. złoto i akcje: w czasach kryzysu akcje przeważnie tracą na wartości, a złoto – zyskuje). W okresie dobrej koniunktury gospodarczej jest odwrotnie (akcje – zyskują na wartości, a złoto – traci). **Powiedz o ważnej regule:**

- „Nie trzymaj wszystkich jajek w jednym koszyku!”.

Slajd 18. Najczęstsze błędy początkujących inwestorów

W tym slajdzie warto pokazać uczniom, że giełda to nie tylko przestrzeń racjonalnych decyzji, ale również domena emocji, która często – zwłaszcza niedoświadczonych inwestorów – doprowadza do popełniania wielu błędów.

- ✓ Inteligencja zbiorowa, podążanie za tłumem
- ✓ Żądza zysku i strach przed porażką
- ✓ Emocje i intuicja biorące górę nad wiedzą i chłodną kalkulacją
- ✓ Im więcej sukcesów tym większa skłonność do ryzyka
- ✓ Im większa strata tym większe niedowierzanie i paraliż decyzyjny

„Trudno chyba wskazać drugi, poza inwestowaniem, aspekt działań ludzkich, przez który tak wielu mądrych ludzi czułoby się tak głupio.”

Jason Zweig

Projekt edukacyjny o rynku kapitałowym | EduAkacja

18

Przekaż 5 prostych zasad, które idealnie opisują świat inwestorów:

- **Przy inwestowaniu bardzo ważne jest pamiętanie o podstawowych zasadach. Popęlnianie błędów w inwestowaniu przekłada się na spełnienie ryzyka – utraty kapitału.** Oto kilka rad i bardzo powszechnie występujących zachowań, o których powinni pamiętać młodzi i niedoświadczeni inwestorzy, rozpoczynający swoją przygodę z giełdami.

Slajdy 19.–21. Kapitał ludzki

Kolejne slajdy, które zaprezentowane są poniżej, pozwalają nauczycielowi na przedstawienie w sposób wizualny i jednocześnie przejrzysty pod kątem definicyjnym struktury procesu inwestycyjnego, w który zaangażowani są profesjonaliści. Przedstawiona jest również sylwetka znanego inwestora.

Slajd 19. Najbardziej znany inwestor

Na jednym z wcześniejszych slajdów przedstawiono uczniom historię powstania giełdy i jej rolę na rynku finansowym. Ten slajd pokazuje, że rynek kapitałowy ma również swoje legendarne postaci. Jedną z nich jest Warren Buffet.

Warren Buffet – najbardziej znany inwestor giełdowy

Warren Edward Buffett (ur. 1930) – amerykański inwestor giełdowy, przedsiębiorca i filantrop, powszechnie uważany za jednego z najlepszych inwestorów na świecie. Od lat notowany na liście najbogatszych ludzi świata magazynu „Forbes”, na której w 2008 roku zajął pierwsze miejsce. (Wikipedia)

„Inwestowanie w siebie to najlepsza rzecz, którą możesz zrobić. Rób wszystko to, co poprawia twoje talenty; to jest coś czego nikt nie może ani opodatkować, ani tobie odebrać.”

Zdjęcie okładki „Forbes” | Za: <https://www.forbes.com/sites/luizakrol/2013/09/16/inside-the-2013-forbes-400-facts-and-figures-on-americas-richest/791-4604687298>

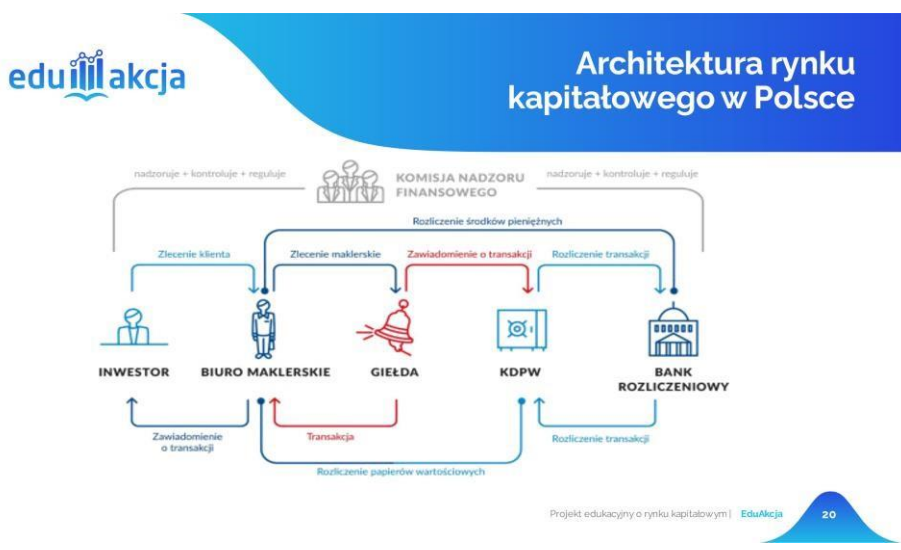
Projekt edukacyjny o rynku kapitałowym | Eduakcja | 19

Przedstaw sylwetkę znanego inwestora oraz zacytuj jego **najbardziej znane wypowiedzi na temat inwestowania**:

- *Jeżeli mówimy o inwestowaniu, nie możemy nie wspomnieć o Warrenie Buffecie. Może niektórzy z Was o nim słyszeli. Jest to najbardziej znany inwestor giełdowy na świecie. Jego majątek wart jest dzisiaj 82 mld dol., ale byłby dużo wyższy, gdyby nie pieniądze przekazywane na cele charytatywne. Dużą część aktywów w portfelu Buffeta stanowią akcje dobrze znanej Wam firmy Apple.*
- *Największym błędem inwestycyjnym, do którego się przyznaje Warren Buffet, to że za późno zaczął. Tymczasem, zaczął inwestować w akcje w wieku... 11 lat.*

Slajd 20. Architektura rynku kapitałowego w Polsce

Rynek kapitałowy to system naczyń połączonych. Uczniowie rozumieją już, czym jest giełda, kim jest inwestor, jakie prawa posiada oraz z jakimi ryzykami musi się mierzyć. Na tym slajdzie szczegółowo natomiast przedstawiono innych, kluczowych uczestników rynku kapitałowego.

Uczniów z pewnością zaciekawi, jak wygląda obieg transakcji pieniężnych pomiędzy inwestorami a rynkiem. Wykorzystaj schemat i pokaż na jego podstawie proces inwestycyjny:

1. **Zlecenie giełdowe** trafia od inwestora najpierw do biura maklerskiego, gdzie następuje jego weryfikacja.
2. Następnie zlecenie trafia na giełdę. Jeśli okaże się, że na giełdzie ktoś chce sprzedać akcję po cenie X, a ktoś inny chce ją kupić po tej cenie, do dochodzi do zawarcia transakcji – akcja zmienia właściciela.
3. **Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych (KDPW)** w formie elektronicznego zapisu rejestruje papiery wartościowe, a **Narodowy Bank Polski** dokonuje rozliczenia transakcji w formie środków pieniężnych.
4. Po sesji informacje z KDPW i NBP trafiają do biura maklerskiego, a potwierdzenie trafia do klienta.
5. Nad procesem czuwa i kontroluje jego przebieg **Komisja Nadzoru Finansowego**.

Slajd 21. Zawody na rynku kapitałowym

Warto przekazać również uczniom perspektywę, jakie czekają na nich w trakcie i po ukończeniu studiów kierunkowych. Pokaż, że rynek kapitałowy to przede wszystkim przestrzeń dla profesjonalistów finansowych, w której nic nie dzieje się przez przypadek. Liczą się natomiast wiedza i kompetencje.

Opowiedz, wykorzystując również swoje doświadczenie zawodowe, o karierze na rynku kapitałowym. *Rynek kapitałowy stanowi bardzo atrakcyjne miejsce pracy. Chcielibyśmy zachęcić Was do pracy na rynku kapitałowym i przedstawić cztery kluczowe zawody.*

Doradca inwestycyjny/Zarządzający portfelem inwestycyjnym. Doradca inwestycyjny to osoba, która posiada odpowiednie kwalifikacje do tego, żeby udzielać wskazówek co do tego, na jakich rynkach i w jakie instrumenty warto zainwestować. W praktyce oznacza to, że wykorzystując swoją wiedzę i doświadczenie doradca inwestycyjny może wskazywać najlepsze kierunki działań inwestycyjnych związanych z różnymi instrumentami finansowymi. Aby zostać doradcą należy zdać egzamin organizowany przez Komisję Nadzoru Finansowego. Podobną rolę w instytucjach finansowych pełnią osoby posiadające kwalifikację CFA (Chartered Financial Analyst).

- **Analityk giełdowy** – osoba pracująca na tym stanowisku zajmuje się przede wszystkim analizą instrumentów finansowych, w które podmiot planuje zainwestować. Analityk inwestycyjny zajmuje się także sporządzaniem miesięcznych i kwartalnych raportów, które składają się na tzw. **portfel inwestycyjny**.
- **Makler** to osoba, która pośredniczy w zawieraniu transakcji kupna-sprzedaży towarów, usług i papierów wartościowych. Makler pracujący na Giełdzie Papierów Wartościowych realizuje zlecenia swojego biura. Makler zatrudniony w biurze maklerskim przyjmuje od klienta zlecenia, sprawdza czy klient ma zabezpieczone odpowiednie środki i informuje go o aktualnym stanie rachunku oraz zawartych transakcjach. Za swoją działalność pobiera prowizję, a do wykonywania zawodu potrzebuje certyfikatu, przyznanego na podstawie zdanego egzaminu maklerskiego, który jest przeprowadzany przez Komisję Nadzoru Finansowego.

Slajdy 22.–24. Zakończenie

Kolejny slajd, które zaprezentowany jest poniżej, pozwala nauczycielowi na przedstawienie uczniom projektu edukacyjnego SIGG oraz zakończenie godziny lekcyjnej (slajd końcowy).

Slajd 22. Szkolna Internetowa Gra Giełdowa

Czyli w skrócie... SIGG. Inwestowanie może być niezwykle ciekawym doświadczeniem już na etapie szkoły ponadpodstawowej. Taką możliwość daje uczniom warszawska Giełda Papierów Wartościowych. Wiedzę zdobytą podczas lekcji można wykorzystać, inwestując w wirtualne środki.

eduAkcja

Szkolna Internetowa Gra Giełdowa – możliwość nauki inwestowania bez ponoszenia ryzyka

Celem projektu SIGG oraz kursu e-learningowego jest edukacja ekonomiczna **młodzieży w zakresie mechanizmów działania rynku kapitałowego oraz giełdy.**

GRA INWESTYCYJNA

- Dostęp do giełdowego systemu transakcyjnego – gpwtrajder oraz wirtualny portfel o określonej wysokości.
- I i II etap SIGG – wirtualne inwestowanie w instrumenty notowane na GPW.
- Finał oraz decydująca rozgrywka najlepszych Zespołów z całej Polski.
- Koordynatorzy regionalni – stałe wsparcie dla uczestników projektu.

MODUŁ EDUKACYJNY

- E-Learning i grywalizacja dla uczniów (lekcje online poświęcone podstawom ekonomii, finansów oraz zasadom działania rynku kapitałowego, instrumentom giełdowym).
- Zdobywanie wiedzy przy pomocy materiałów multimedialnych i kursów e-learningowych.
- Weryfikacja wiedzy w formie grywalizacji.

Rejestracja do projektu zawsze rozpoczyna się w październiku danego roku.

Projekt edukacyjny o rynku kapitałowym | EduAkcja 22

Opowiedz o SIGG:

- GPW wraz z Fundacją GPW realizują liczne projekty edukacyjne, a jeden z nich kierowany jest właśnie do młodzieży szkół ponadpodstawowych. Udział w projekcie daje możliwość inwestowania wirtualnych środków w akcje i ETF-y. Szczegółowe informacje o SSIG znajdziecie na podanej stronie internetowej Fundacji GPW.

Slajd 23. Inwestuj w siebie

„Inwestowanie w siebie to najlepsza rzecz, którą możesz zrobić. Rób wszystko to, co poprawia twoje talenty; to jest coś czego nikt nie może ani opodatkować, ani tobie odebrać.”

Warren Buffett

www.franklintempleton.pl - zakładka „Oglądaj i ucz się”
www.bde.wib.org.pl - Program sektorowy „Bankowy dla Edukacji”
www.gpw.pl/fundacja-gpw - Fundacja GPW
www.cfapoland.org - Stowarzyszenie CFA Society Poland

Powróć do cytatu Warrena Buffeta – zachęć młodzież do odwiedzenia wskazanych stron internetowych i inwestowanie w siebie.

Slajd 24. Zakończ lekcję

Dziękuję za uwagę